

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

درک مسائل و حقایق علوم در تعلیم و تربیت نیازمند یک الگوی جامع و کامل معرفت‌شناختی است. علامه طباطبایی با اخذ مکتب صدرا، و با توانمندی فوق‌العاده اش در نقل و عقل‌توانست، بنیان معرفت‌را در تفسیر‌المیزان پایه‌ریزی‌کند. در این پژوهش سعی شده است که چهارچوبی کلی از نظام معرفتی این حکیم حاصل شود و استلزامات تربیتی آن نیز استنباط گردد. پژوهش حاضر از نوع کیفی بوده و با روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است. به‌طور کلی وی رب‌بودن و مالکیت‌علی‌الاطلاق پروردگار جهان را در تمام اجزاء هستی و شئون آن دخیل می‌داند. و بر همین اساس معرفت‌انسان به نحو اعطا و سلب، تحت تصرف خداوند است. و هر کس رابه‌قدر و سع و وجودش علم می‌بخشد. قوای ادراکی انسان محدود است و علمش نیز نسبی است. حقیقت تنها از جانب خداست که از طریق وحی بر خاصان و برگزیدگان اش ابلاغ گردیده است. با توجه به معرفت‌شناسی علامه می‌توان گفت، که هدف تربیت در بعد معرفت رسیدن به زلال حقیقت و علم یقین است و غایت تربیت نیز شناخت خداوند که مبدأ تمام حقایق است می‌باشد. در این راستا توحید پایه و مبنای شناخت قرار می‌گیرد و اصولی چون فطرت سالم و عقل و نفسی مزکی شده از تمام موانع شناخت راه‌گشای تعالی و صعود انسان بر قله‌ی معرفت می‌گردد. که با روش‌هایی چون اتصال به مبدأ هستی با عبادت و مناجات و همچنین سیر آفاق و انفس امکان‌پذیر است. تقوا و محاسبه نفس دیگر روش‌هایی برای زدودن اغیار و حجاب‌ها از صفحه نفس انسان که محل معرفت است می‌باشد. در این بین قرآن و علوم عقلی با لوازم آن بهترین محتوای آموزشی در ساحت تعلیم و تربیت می‌باشند.

کلید واژه‌ها

المیزان، شناخت، امکان و حدود شناخت، منابع شناخت، تعلیم و تربیت، روشها و محتوای شناخت

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته فلسفه تعلیم و تربیت

گرایش تربیت اسلامی

شناخت شناسی درالمیزان و استلزامات تربیتی آن

استاد راهنما:

دکتر عباسعلی رستمی نسب

استاد مشاور:

دکتر سید حمید رضاعلوی

مؤلف:

علی قاسمی پوراناری

بهمن ۱۳۹۰

فهرست

۱	فصل اول (طرح مسأله).....
۲	۱-۱-مقدمه.....
۳	۲-۱-بیان مسئله:.....
۵	۳-۱-هدف های تحقیق:.....
۵	۱-۳-۱-هدف کلی:.....
۵	۲-۳-۱-اهداف جزئی:.....
۶	۴-۱-اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۶	۵-۱-سؤالات تحقیق:.....
۷	۶-۱-روش تحقیق.....
۸	۱-۶-۱-منابع و روش جمع آوری داده ها:.....
۸	۲-۶-۱-منابع اطلاعاتی.....
۸	۳-۶-۱-روش گردآوری و تجزیه و تحلیل داده ها یا اطلاعات.....
۹	۷-۱-تعریف مفاهیم مطرح شده در سؤالات تحقیق:.....
۹	۱-۷-۱-شناخت:.....
۹	۲-۷-۱-شناخت شناسی:.....
۱۰	۳-۷-۱-تعریف عملیاتی:.....

۱-۷-۴-استلزامات تربیتی مبحث شناخت‌شناسی:۱۰

۱۱..... فصل دوم (پیشینه تحقیق)

۱-۲-مقدمه.....۱۲

۲-۲-پیشینه نظری شناخت‌شناسی۱۲

۱-۲-۲-ایده‌تالیسم.....۱۳

۲-۲-۲-رتالیسم.....۱۵

۳-۲-۲-پراگماتیسم.....۱۷

۱-۴-۲-۲-گزینستانسیالیسم.....۱۸

۳-۲-فلاسفه حس‌گرا.....۱۸

۴-۲-فلاسفه عقل‌گرا.....۲۰

۵-۲-دیدگاه اندیشمندان مسلمان.....۲۰

۶-۲-زندگی‌نامه علامه طباطبایی.....۲۳

۱-۶-۲-معرفت‌شناسی علامه طباطبایی (ره).....۲۵

۷-۲-پیشینه عملی.....۲۵

۸-۲-چکیده‌ی تحقیقات خارجی.....۲۷

۲۸..... فصل سوم (شناخت‌شناسی درالمیزان)

۱-۳-مقدمه.....۲۹

۲-۳-شناخت.....۲۹

- ۳۰.....۱-۲-۳- مفهوم علم از دیدگاه علامه (ره).
- ۳۱.....۲-۲-۳- علم حصولی و علم حضوری
- ۳۱.....۳-۲-۳- تقسیم علم حصولی (تصور و تصدیق)
- ۳۱.....۴-۲-۳- علوم نظری و علوم عملی
- ۳۲.....۵-۲-۳- علوم حقیقی و اعتباری
- ۳۲.....۶-۲-۳- تفاوت ادراکات حقیقی و اعتباری
- ۳۳.....۳-۳- معرفت از دیدگاه قرآن از نظر علامه (ره)
- ۳۵.....۱-۳-۳- علم یقین
- ۳۵.....۴-۳- امکان شناخت
- ۳۷.....۱-۴-۳- تسخیرپذیری جهان طبیعت
- ۳۷.....۵-۳- ارزش ادراکات
- ۳۸.....۱-۵-۳- حقیقت چیست؟
- ۳۹.....۲-۵-۳- خطا در حواس یا عقل
- ۴۰.....۳-۵-۳- ارزش علم حضوری
- ۴۲.....۶-۳- ابزارهای شناخت
- ۴۲.....۱-۶-۳- حواس:
- ۴۴.....۲-۶-۳- معانی عقل درالمیزان
- ۴۵.....۳-۶-۳- عقل به عنوان ابزار

- ۴۶..... ۳-۶-۴-قلب
- ۴۷..... ۳-۶-۵-ویژگی قلب
- ۴۷..... ۳-۶-۶-قوه خیال
- ۴۸..... ۳-۶-۷-قوه واهمه
- ۴۹..... ۳-۷-۷-منابع شناخت
- ۴۹..... ۳-۷-۱-آیات و حیانی
- ۵۰..... ۳-۷-۲-آئمه معصومین
- ۵۲..... ۳-۷-۳-آیات آفاقی
- ۵۳..... ۳-۷-۴-آیات انفسی
- ۵۳..... ۳-۷-۵-مقایسه آیات آفاقی و انفسی
- ۵۴..... ۳-۸-۸-حدود شناخت
- ۵۴..... ۳-۸-۱-حدود حس
- ۵۵..... ۳-۸-۲-حدود عقل
- ۵۶..... ۳-۸-۳-عالم غیب و شهادت
- ۵۷..... ۳-۹-۹-موانع شناخت
- ۵۸..... ۳-۹-۱-موانع حواس
- ۵۸..... ۳-۹-۱-۱-کوربودن و کربودن
- ۵۹..... ۳-۹-۱-موانع عقل

- ۵۹..... ۱-۲-۹-۳- هوا و هوس
- ۶۰..... ۲-۲-۹-۳- تکبر
- ۶۰..... ۳-۲-۹-۳- پیروی ظن
- ۶۰..... ۴-۲-۹-۳- شک و تردید
- ۶۱..... ۵-۲-۹-۳- مجادله با حق:
- ۶۱..... ۳-۹-۳- بیماری قلب
- ۶۲..... ۱-۳-۹-۳- قساوت قلب
- ۶۲..... ۲-۳-۹-۳- اضطراب و پریشانی قلب
- ۶۳..... ۳-۳-۹-۳- غلف:
- ۶۳..... ۴-۳-۹-۳- رین
- ۶۳..... ۵-۳-۹-۳- اکنه
- ۶۴..... ۴-۹-۳- حجاب معنوی
- ۶۴..... ۵-۹-۳- عوامل خارجی مانع شناخت
- ۶۴..... ۱-۵-۹-۳- اکثریت مردم
- ۶۵..... ۱۰-۳- راه‌های حصول معرفت
- ۶۵..... ۱-۱۰-۳- شناخت حسی
- ۶۶..... ۲-۱۰-۳- شناخت عقلی با ابزار منطق
- ۶۷..... ۱-۲-۱۰-۳- سفارش قرآن به اسلوب منطق

۶۸..... ۳-۱۰-۲-۲-جدل

۶۸..... ۳-۱۰-۲-۳-موعظه

۶۹..... ۳-۱۰-۳-ابطال دیدگاه «تذکر» از نظر علامه (ره).

۷۰..... ۳-۱۰-۴-شناخت از راه تقلید

۷۱..... ۳-۱۰-۵-هدایت تکوینی امام

۷۲..... ۳-۱۰-۶-معرفت شهودی

۷۲..... ۳-۱۰-۷-الهام الهی

۷۴..... ۳-۱۱-نتیجه گیری

فصل چهارم (استلزامات تربیتی شناخت شناسی درالمیزان) ۷۵

۷۶..... ۴-۱-مقدمه

۷۶..... ۴-۲-تعلیم و تربیت در بعد معرفت شناسی از دیدگاه علامه

۷۶..... ۴-۳-اهداف معرفت از دیدگاه علامه (ره).

۷۸..... ۴-۴-مبنا، اصول، و روشهای تربیتی درالمیزان

۷۸..... ۴-۴-۱-مبنا

۷۸..... ۴-۴-۲-اصول

۷۹..... ۴-۴-۳-روشها:

۷۹..... ۴-۵-مبنا: معرفت توحیدی

۸۱..... ۴-۶-تزکیه

- ۸۲..... اصل: تزکیه عقل ۱-۶-۴
- ۸۳..... روش: تعلیم حکمت ۱-۱-۶-۴
- ۸۴..... اصل: تزکیه نفس ۲-۶-۴
- ۸۵..... روش: تلاوت قرآن ۱-۲-۶-۴
- ۸۵..... روش: نماز و مناجات ۲-۲-۶-۴
- ۸۶..... تقدم تزکیه یا تعلیم ۷-۴
- ۸۷..... مبنای دوم: فطرت ۸-۴
- ۸۸..... اصل: تقوا ۱-۸-۴
- ۸۹..... روش: محاسبه نفس ۱-۱-۸-۴
- ۹۰..... اصل: تعقل ۲-۸-۴
- ۹۱..... روش: سیر آیات آفاقی ۱-۲-۸-۴
- ۹۲..... روش: معرفت نفس ۲-۲-۸-۴
- ۹۳..... محتوای آموزشی ۹-۴
- ۹۴..... قرآن ۱-۹-۴
- ۹۵..... منطق ۲-۹-۴
- ۹۶..... علوم عقلی ۳-۹-۴
- ۹۷..... منزلت معلم ۱۰-۴
- ۹۸..... نقش الگویی معلم ۱-۱۰-۴

۹۹.....قرآن معلم جاوید.....۲-۱۰-۴

۱۰۰.....نتیجه:.....۱۱-۴

فصل پنجم (خلاصه و نتیجه گیری) ۱۰۱

۱۰۲.....۱-۵- بررسی سؤال اول تحقیق.....

۱۰۲.....۲-۵- بررسی سؤال دوم تحقیق.....

۱۰۳.....۳-۵- بررسی سؤال سوم تحقیق.....

۱۰۴.....۴-۵- بررسی سؤال چهارم تحقیق.....

۱۰۵.....۵-۵- بررسی سؤال پنجم تحقیق.....

۱۰۵.....۶-۵- بررسی سؤال ششم تحقیق.....

۱۰۶.....۷-۵- بررسی سؤال هفتم تحقیق.....

۱۰۷.....۸-۵- بررسی سؤال هشتم تحقیق.....

۱۰۸.....۹-۵- بررسی سؤال نهم تحقیق.....

۱۰۸.....۱۰-۵- بررسی سؤال دهم تحقیق.....

۱۰۸.....۱۱-۵- پیشنهادهای تحقیق.....

۲۱۰۸.....۱-۱۱-۵- پیشنهاد های پژوهشی.....

۱۰۸.....۲-۱۱-۵- پیشنهاد های عملی.....

۱۰۸.....۳-۱۱-۵- محدودیت های تحقیق.....

۱۱۰.....منابع و ماخذ.....

فصل اول

طرح مسأله

۱-۱- مقدمه

فکر و اندیشه بشری تلاش‌های بسیاری برای کشف اسرار خلقت و برای رهایی خودش از چنگال جهل نموده و مسیرها و راه‌های متفاوت و گوناگونی برای رسیدن به حقیقت و علم انتخاب نمود در این مسیر پراز فراز و نشیب‌ها دیان و پیشوایان اندیشه بشری گاه در کنار هم و گاه روبروی هم قرار می‌گرفتند و گاه یکی دیگری را تکفیر می‌کرد گاه به پوچی می‌رسید و حتی وجود خود را انکار می‌کرد و دوباره مجبور می‌شد به خود آید و بگوید «من می‌اندیشم پس هستم» این کیف هنوز به قوت خود باقی است و باری فرجام آن نیز تضمینی نیست. کیفیت شناخت موضوع محور فلسفه برای کشف حقیقت و از طرفی مهم‌ترین عامل مناقشات، اختلافات، و تحولات و تطورات علوم و فلسفه بوده است. «واژه شناخت که معادل کلمه «معرفت» در زبان عربی است کاربردهای مختلفی دارد و عام‌ترین مفهوم آن مساوی با مطلق علم و آگاهی و اطلاع است. و گاهی به ادراکات جزئی اختصاص داده می‌شود و زمانی به معنای بازشناسی به کار می‌رود چنانکه گاهی هم به معنای علم مطلق با واقع و یقینی استعمال می‌گردد» (مصباح یزدی، ۱۳۸۸، ص ۱۵۴) قرآن از صدر اسلام تا کنون به عنوان اصلی‌ترین منبع معرفتی همواره الهام بخش موضوعات مختلف علمی و دینی برای جامعه بشری بوده و می‌باشد و بزرگان از علم و فضیلت در طول تاریخ همواره سعی در کشف حقایق از لایه‌ها و بطون معرفتی آن کرده و بر آن شرح‌ها و تفسیرهای متعددی نوشته‌اند. تفسیر گران سنگ المیزان، الهام بخش و ام‌التفاسیر معاصر شیعی است. مؤلف عالی قدر آن علامه بزرگوار آیت‌... سید محمد حسین طباطبایی تبریزی یکی از مفاخر بزرگ مفسران اسلامی می‌باشد. این تفسیر کامل‌ترین و مهم‌ترین تفاسیر موجود قرآن معاصر است. تفسیر المیزان، یکی از تفاسیر قرآن به قرآن، به زبان عربی است. در وادی تفسیر می‌توان گفت که متن کتاب و سنت، زیر ساخت اصلی و محوری آن را شکل می‌دهد. همان‌طور که قرآن مخزن همه علوم است، تفسیر المیزان، مخزن همه آراء و افکار علوی است که این حکیم الهی از آن بهره‌مند شده و به دیگران رسانده است. این مجموعه نفیس از جنبه‌های مختلف مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته است. بررسی شناخت‌شناسی با عنایت به استلزامات تربیتی آن از موضوعات ارزشمندی است که علیرغم اهمیت زیادی که در تعلیم و تربیت دارند کمتر مورد توجه قرار گرفته است و همین موضوع موجبات انگیزه انجام این پژوهش را تقویت نمود. این پژوهش در صدد است تا شناخت‌شناسی را در تفسیر المیزان مورد شناسایی و بررسی قرار دهد و استلزامات تربیتی آن را نیز استخراج نماید.

۱-۲- بیان مسئله:

شناخت‌شناسی شامل بررسی ابزارها و منابع شناخت، حدود و محدود شناخت و موانع آن و استلزامات تربیتی ناشی از آن شامل روشها و محتواهای آموزشی و راه‌های برطرف نمودن موانع شناخت از جمله مباحثی است که مکاتب مختلف در مورد آن نظر داده‌اند. معرفت‌شناسی بنیان‌های علوم و تعلیم پذیری علوم است ایده‌نالیست‌ها بی نظیر افلاطون تاکید بر شناخت توسط عقل دارند و برای حواس پنج‌گانه اهمیتی قائل نیستند؛ باطبع روشهایی چون دیالوگ و بحث و پرسش و پاسخ را در حوزه‌ی تعلیم و تربیت تاکید می‌کنند. گروهی دیگر چون پراگماتیستها، شناخت را بر پایه حواس و شناخت تجربی و هر چه که در بونه آزمایش در آید پایه ریزی کرده‌اند. اگزیستانسیالیستها شناخت را شهودی و بر اساس مسایل روانشناختی و بر محور آگاهی فرد می‌دانند. دخیل دانستن نیروهای و عوامل ماوراء الطبیعی، نظیر وحی در طول تاریخ الهام بخش دانش‌ها و باورهای بسیاری از ادیان و فرقه‌ها بوده است. دین اسلام آخرین و کاملترین دین الهی است که توسط پیامبر خاتم حضرت محمد بن عبدالله با معجزه‌ی جاوید قرآن که حاوی تمامی برنامه‌های سعادت بشری و معارف حقه الهی است بر جهانیان ابلاغ شده است. قرآن کریم کتاب آسمانی و نورانی که محتوای آن خالص وحی و علم خداوندی می‌باشد منبع معرفتی ماندگاری است برای سعادت بشر و تا زمانی که مردم به آن تاسی کنند هرگز گمراه نخواهند شد خداوند متعال شرح و بسط معرفتی آن را توسط معصوم جایز دانسته است و «لا یمسه الا المطهرون» که تنها تطهیر شدگان اجازه ارتباط حقیقی و تفسیر آن را دارند. از بزرگان علم و فضیلت سید محمد حسین طباطبایی صاحب تفسیر نفیس المیزان می‌باشد تفسیر المیزان، مجموعه‌ای از معارف و دربردارنده بحثهای اقتصادی، تاریخی، فلسفی، اجتماعی و.... با تکیه بر قرآن کریم است. این مجموعه ثمره‌ای کم نظیر از بیست سال تلاش شبانه روزی علامه سید محمد حسین طباطبایی فاضلی حکیم و فیلسوفی متزکی است. وی سبک این تفسیر را که کاملاً بدیع و ابتکاری می‌باشد با تاثیر از آموزه‌های استاد بزرگ خود مرحوم قاضی نوشت. المیزان یکی از مهم‌ترین تفاسیر قرون اخیر است. این تفسیر پس از تفسیر تبیان شیخ طوسی و مجمع البیان طبرسی بزرگترین و جامع‌ترین تفسیر شیعی از نظرقوت علمی و مطلوبیت روش تفسیر است. ویژگی مهم تفسیر به کارگیری روش تفسیر بر قرآن به قرآن است.

این ذخیره ارزشمند معارف الهی با گرانمایه‌های فلسفی و ادله عقلی و با کمک روایات پیامبر (ص) و اهل بیت و مستندات تاریخ اسلام به شرح و تفسیر قرآن به ترتیب آیات پرداخته است. وی فیلسوفی توانمند و صاحب آثار گراندردی و ماندگاری با موضوعات فلسفی می‌باشد و بحث معرفت‌شناسی نیز از شاخه‌های مهم فلسفه

می‌باشد. او همچنین آشنایی تقریباً کاملی با زبان عربی داشته و بسیاری از آثار خود را از جمله تفسیرالمیزان را به عربی تحریر نموده است و نیز انس وی با قرآن و اهل بیت که دسترنج‌های ایشان مایه گرفته از این دو ثقل می‌باشد. استاد مرتضی مطهری که یکی از شاگردان برجسته وی می‌باشد می‌گوید: «کتاب تفسیرالمیزان ایشان بزرگترین تفسیری است که از صدر اسلام تا کنون بر قرآن نوشته است». (مطهری، ۳۷۴: ص ۶۷). [علامه طباطبایی] مردی است که صدسال دیگر تازه باید بنشینند و افکار او را تجزیه و تحلیل کنند و به ارزش او پی ببرند...». (مطهری، ۱۳۷۴: ص ۸۶). یکی از ابعاد چشم گیر المیزان، پرداختن به مسائل معرفت‌شناسی چون ابزارهای شناخت منابع شناخت، چگونگی شناخت، ماهیت شناخت، امکان شناخت و حدود و شناخت و... است.

«در شناخت‌شناسی (یعنی شناختن شناخت) از شناخت (Knowledge و Episteme) بحث می‌شود، در این شاخه از فلسفه تلاش می‌گردد، به سؤالاتی از این قبیل پاسخ داده شود: شناخت چیست؟ آیا اصولاً رسیدن به شناخت یا شناخت حقیقی امکان پذیر است؟... و نیز اگر رسیدن به شناخت برای انسان امکان پذیر است آن‌گاه آدمی از چه مراحل باید بگذرد تا به شناخت برسد؟ (مثلاً در فلسفه اسلامی گفته می‌شود از مرحله حس، خیال و ادراک)، آیا ابزارها یا راه‌ها و وسایل رسیدن به این شناخت کدامند؟ (به عنوان مثال برخی از فلاسفه معتقدند: حواس، عقل و قلب) و نطق آیا منابع چنین شناختی چیستند؟ (مثلاً برخی از فلاسفه اسلامی معتقدند: آیات افقی آیات انفسی، تاریخ و کتب)، و سؤالاتی از این قبیل.. (علوی، ۱۳۸۶، ص ۲۵)

شناخت‌شناسی به لحاظ تاریخی از بحث برانگیزترین موضوعات فلسفی بوده است. سؤالات اساسی از قبیل این که شناخت چیست؟ آیا شناخت امکان دارد؟ شناخت صحیح چگونه شناختی است؟ (ماهیت شناخت) مرز و حدود شناخت انسان تا به کجاست؟ (حدود شناخت) با چه وسایل یا واسطه‌هایی می‌توان به شناخت دست یافت؟ (ابزار شناخت) چه عواملی حجاب شناخت هستند؟ (موانع شناخت) و این که چه شناخت‌هایی غیر لازم و ضروری هستند؟ موضوعات مهم و محوری بحث شناخت می‌باشند بررسی شناخت‌شناسی در قرآن با عنایت به استلزامات تربیتی آن از موضوعات ارزشمندی است که علی‌رغم اهمیت والای آن در حوزه تعلیم و تربیت کمتر مورد توجه واقع شده است. در معرفت‌شناسی تربیتی دو بحث اساسی نظیر «روشهای تدریس» و «محتوای درسی» مطرح می‌باشد. (علوی، ۱۳۸۶، ص ۹) این

پژوهش درصدد است که علاوه بر کشف پاسخهایی برای سؤالات و ابهامات فوق استلزامات تربیتی مبحث شناخت‌شناسی را در قرآن از دیدگاه علامه طباطبایی در تفسیر المیزان مورد بررسی قرار دهد.

۱-۳-هدف‌های تحقیق:

۱-۳-۱-هدف کلی:

بررسی شناخت‌شناسی در قرآن از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان

شناسایی استلزامات تربیتی مبحث شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان

۱-۳-۲-اهداف جزئی:

شناسایی مفهوم شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان

شناسایی اهداف شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان

شناسایی امکان، ارزش و اهمیت شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان

شناسایی ابزارهای شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان.

شناسایی منابع شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان.

شناسایی حدود شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان.

شناسایی موانع شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان.

شناسایی مبانی و اصول و روش‌های تعلیم و تربیت در تفسیر المیزان.

شناسایی منزلت معلم از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان.

شناسایی محتواهای آموزشی از منظر علامه طباطبایی در تفسیر المیزان

۱-۴- اهمیت و ضرورت تحقیق

اگر تربیت و تربیت را نظامی مبتنی بر تعلیم از جانب مربی و کسب معرفت برای رشد و کمال و تعالی از جانب مربی بدانیم، بدون شک معرفت شالوده و محور اصلی نظام تعلیم و تربیت را شامل می‌شود. نگاهی منصفانه در نظام تعلیم و تربیت کنونی چنین مشهود است که نوعی آشفتگی و بلا تکلیفی را در ابعاد معرفتی آن و عدم یک برنامه مشخص یاد دهی و یادگیری، متعلم و متعلم آنرا بدون هدف و برنامه ریزی رها نموده است. و ناگزیر از آن است که چشم به ثمره فرهنگ دیگران دوخته و الگویی را مقلدانه و بدون سنجش جوانب آن، اقتباس نماید و یا اینکه مجذوب افکار و اندیشه‌های فیلسوف و اندیشمندی گردد و الگوی دیگری را اجرا نماید. تغییر مکرر نظام آموزشی، کتاب‌های آموزشی، نوع دیدگاه‌های جذب معلم و مربی، عدم تعادل و موازنه در ابعاد آموزشی و پرورشی، عدم تبیین اولویت و رتبه بندی مواد آموزشی در مقاطع مختلف آموزش و پرورش، و عدم وجود ثبات در تمام شئون آموزش و پرورش شواهد آشکاری بر این مدعا هستند. همچنین عوامل بسیار مهمتر دیگر چون آمد و شد نظام‌های سیاسی با رویکردهای گوناگون و تحمیل دیدگاه‌های چنین سیستم‌های کلانی بر امورات آموزش و پرورش را می‌توان برشمرد. هر دولتی با اجرای سیاست‌های حزبی و گروهی خود و شکستن نظام جدید شناختی تعلیم و تربیت طرحی نو درمی‌افکند که علاوه بر صرف هزینه‌های فراوان و برنامه‌های زمان‌بر، تمام دست‌اندرکاران آموزش و پرورش اعم از مدیر، معلم و دانش‌آموزان را که مجاب به تبعیت از برنامه‌های تحمیلی هستند را دچار سردرگمی و آشفتگی می‌نماید. سوق دادن علاقه‌مندان دانش و معرفت را به حوزه‌های مبهم و بی‌قاعده و گاه آرمانی، بدون در نظر گرفتن شرایط و مقتضیات زمان و مکان و دیگر عوامل موثر می‌تواند صدمات جبران‌ناپذیری به پیکره‌ی تعلیم و تربیت وارد آورد. نیاز به یک الگوی آزاد و فارغ از قیود اجتماعی و قومی و سیاسی جزء لاینفک این حوزه‌ی حساس می‌باشد.

بدیهی است ملتی با چنین غنای فرهنگی و علمی، شایسته یک نظام معرفتی متعالی و مترقی با جامعیت ارزش‌های اسلامی و انسانی در تعلیم و تربیت خود باشد. در طول تاریخ این مرزوبوم همواره حکما و اندیشمندانی بوده‌اند که عمر بارزش خود را وقف چنین خدماتی برای فرهنگ و مراکز علمی خود نموده‌اند. در این بین علامه طباطبایی بزرگمردی بود که توانست با اخذ ثمره اندیشمندانی چون ابن‌سینا، سهروردی، ملاصدرا و... با دستمایه‌های اقوال معصومین (ع) با زحمتی بی‌وقفه عباراتی غنی و بارز و مقرون به یقین در ذیل آیات و حینانی قرآن کریم بیاورد. می‌توان گفت که بحث معرفت

که منظور پژوهش حاضر است از مباحث اصلی و محوری تفسیرالمیزان است، در تمام صفحات این مجموعه پراکنده است. با توجه به لایتغیر بودن اساس و رکن تربیت که همان انسان و کمالاتش می باشد چنین بر می آید که می توان الگوی مناسب و شایسته ای از معرفت را معین نمود که علی الرغم نوعی ثبات و مطلق بودن شاکله ی آن، ماهیتی مترقیانه و متحولانه نیز داشته باشد پژوهش حاضر با موضوع معرفتی می باشد که ریشه در علوم و معارفی که مبدأ علم و حقیقت می باشند دارد. و از حقیقتی می گوید که هیچ شک و شبهه ای در آن راه ندارد واقوم راه ها به سوی رشد و کمال انسان است.

۱-۵-سوالات تحقیق:

- _ آیا شناخت امکان پذیر است؟ در صورت امکان چه ارزش و اهمیتی دارد؟
- _ شناخت شناسی از دیدگاه علامه طباطبایی درالمیزان چیست و تاثیرات تربیتی آن کدام است؟
- _ ابزارهای شناخت از دیدگاه علامه طباطبایی درالمیزان چیست و تاثیرات تربیتی آن کدام است؟
- _ منابع شناخت از دیدگاه علامه طباطبایی درالمیزان چیست و تاثیرات تربیتی آن کدام است؟
- _ حدود شناخت از منظر علامه طباطبایی در تفسیرالمیزان چیست و تاثیرات تربیتی آن کدام است؟
- _ موانع شناخت از دیدگاه علامه طباطبایی درالمیزان چیست و تاثیرات تربیتی آن کدام است؟
- _ روشهای شناخت از دیدگاه علامه طباطبایی درالمیزان چیست و تاثیرات تربیتی آن کدام است؟
- مبانی و اصول و روش های تعلیم و تربیت در تفسیرالمیزان کدامند؟
- منزلت معلم از منظر علامه طباطبایی در تفسیرالمیزان چیست؟
- محتوای آموزشی مطرح شده در قرآن از دیدگاه علامه طباطبایی در تفسیرالمیزان چیست؟

۱-۶-روش تحقیق

این تحقیق از نوع نظری است و که با روش توصیفی -تحلیلی انجام شده است؛ روش جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای می‌باشد و همچنین استخراج اطلاعات از طریق مقالات، نشریات و مجلات مربوطه و منابع الکترونیکی چون نرم افزارها و مکتوب‌های ذخیره شده در لوح‌های فشرده و اینترنت می‌باشد و جمع آوری اطلاعات به روش تهیه فیش و سپس جمع بندی و موضوع بندی اطلاعات می‌باشد.

۱-۶-۱- منابع و روش جمع آوری داده‌ها:

از آنجا که پژوهش حاضر از نوع کتابخانه ای است بنابراین باید از منابع دسته اول چون قرآن کریم و ترجمه تفسیرالمیزان و همچنین منابع دسته دومی چون کتابها و مقالات ندوین شده پیرامون مبحث شناخت‌شناسی در قرآن به جمع آوری اطلاعات به صورت فیش پرداخت.

۱-۶-۲- منابع اطلاعاتی

منبع اصلی این پژوهش المیزان فی تفسیرالقرآن است مفصلترین و مهم‌ترین تالیف استاد سید محمد طباطبایی است اصل این تفسیر به عربی در ۲۰ مجلد نوشته شده است و ترجمه آن که به همت جمعی اساتید فاضل حوزه علمیه قم به فارسی درآمده است. علامه اساس کار خود را بر قاعده متین تفسیر قرآن به قرآن قرار داده و به طور ماهرانه ای در شرح آیات از آیات دیگر استفاده نموده است و ویژگی دیگر تفسیر المیزان این که به نقل احادیث و اخبار صحیح از پیامبر و صحابه و ائمه معصومین اعتنا و اهتمام تمام نشان داده وی بسیار معتدلانه و خردمندانه عقل و فلسفه را در حریم وحی وارد نموده است.

۱-۶-۳- روش گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها یا اطلاعات

۱- در مرحله گردآوری اطلاعات علاوه بر ۲۰ جلد تفسیر المیزان، و نص قرآن از دیگر تفاسیر معمول چون تفسیر نمونه و تفسیر مجمع البیان برای مطابقت و مقایسه مطالب استفاده گردید. و همچنین با توجه فلسفی بودن موضوع پژوهش بعضی از کتب فلسفی علامه و دیگر اندیشمندان مربوطه مورد بررسی اجمالی قرار گرفت. و نیز از کتب علم و تربیت برای تکمیل بخش دوم پژوهش مورد استفاده شد. لازم به ذکر است که لوح‌های الکترونیکی چون تفسیرهای متعدد و همچنین قرآن و مجموعه‌های حدیث چون «بحار الانوار» و «اصول کافی» و... در دسترسی سریع به مطالب مطلوب بسیار راه گشا بودند.